

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	1445
Land:	Irak
Kilde:	Landinfo
Titel:	Ære og æresrelat vold
Udgivet:	10. marts 2022
Optaget på baggrundsmaterialet:	16. juni 2022

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Irak

Ære og æresrelatert vold

10. mars 2022

© Landinfo 2022

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentesreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

This report covers what is usually referred to as “honour-based violence” (HBV) in contemporary Iraq, including in the Kurdistan region (KRI). So-called honour-based violence refers to violence committed with the intention of restoring one’s honour, or the collective honour of a family, clan or tribe. It is primarily directed against women, perpetrated by male relatives. The report begins with a brief discussion of the concept of honour and how this is understood in today’s Iraq. This is followed by a discussion of the term honour-based violence itself, and of who are targets of such violence, and under which circumstances. The report then provides a discussion of the extent of honour-based violence in Iraq, and whether the problem seems to be increasing. This is in turn followed by a discussion of the legal framework concerning honour and HBV in Iraq, how this is practiced by law enforcement agencies, and whether those targeted by HBV have access to protection provided by the state or other actors.

Sammendrag

Dette notatet tar for seg det som gjerne refereres til som «æresrelatert vold», på engelsk *honour-based violence* (HBV), i dagens Irak, inkludert i Kurdistanregionen (KRI). Såkalt æresrelatert vold dreier seg noe forenklet om vold utøvet i den hensikt å gjenopprette egen eller kollektiv ære, og utøves primært mot kvinner av mannlige slektninger. Notatet begynner med en kort diskusjon rundt æresbegrepet og hva dette rommer i dagens Irak. Deretter redegjør notatet for hva som menes med begrepet æresrelatert vold, hvem som rammes og under hvilke omstendigheter. Notatet ser videre på omfanget av problemet, og hvorvidt det kan sies å være økende. Avslutningsvis diskuteres praksis hva angår etterforskning og eventuell straffeforfølgelse av ansvarlige, samt hvilken adgang utsatte personer i Irak har til å søke hjelp eller beskyttelse fra denne type voldshandlinger, hos offentlige myndigheter eller hos andre aktører.

Innhold

1	Innledning.....	6
1.1	Kilder	7
1.2	Kort om begrepsbruk	7
2	Hva utgjør æresrelatert vold	8
2.1	Æresbegrepet i Midtøsten og Irak	8
2.1.1	Ære som mekanisme.....	10
2.2	Definisjoner av æresrelatert vold.....	12
2.3	Former for æresrelatert vold	13
2.4	Hvem rammes av æresrelatert vold?	15
2.5	Hvem står bak æresrelatert vold?	17
2.6	Hva kan anses å medføre tap av ære?	18
3	Omfang og utbredelse.....	20
3.1	Omfang	21
3.2	Et økende problem?	23
3.3	Utbredelse og relevante sosioøkonomiske forhold.....	25
4	Æresrelatert vold i lovverket.....	27
4.1	Irak foruten Kurdistanregionen (KRI).....	27
4.2	Kurdistanregionen (KRI)	28
5	Motvirkende tiltak og beskyttelse	29
5.1	Myndighetsbeskyttelse og evne/vilje til å etterforske og straffeforfølge æresrelatert vold	29
5.2	Krisesentre og tilfluktsleiligheter	31
5.3	Mekling og konfliktdempende mekanismer	33
6	Referanser	34

1 Innledning

Dette notatet tar primært for seg det som gjerne refereres til som «æresrelatert vold», på engelsk *honour-based violence* (HBV), i dagens Irak. Såkalt æresrelatert vold dreier seg noe forenklet om vold utøvet i den hensikt å gjenopprette egen eller kollektiv ære. Æresrelatert vold utøves primært mot kvinner av mannlige slektninger (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2006, s. 1), selv om menn i enkelte tilfeller også kan rammes (Puttick 2015, s. 26; UN Human Rights Council 2018, s. 10).

Slik vold kan ta mange former, og i ytterste konsekvens lede til drap, ofte referert til som «æresdrap» (Fosshagen 2020b). Det er uklart hvor mange i Irak som hvert år rammes av såkalt æresrelatert vold, herunder drap, men tilgjengelige anslag tilsier at problemet er svært omfattende. FNs spesialrapportør for utenomrettslige, summariske og vilkårlige henrettelser viste i 2018 til at flere hundre «æresdrap» skal finne sted i Irak hvert år (UN Human Rights Council 2018, s. 10).

Notatet vil i det følgende søke å gi svar på følgende spørsmål:

- Hva menes med begrepet æresrelatert vold?
- Hvem rammes av æresrelatert vold i Irak, og under hvilke omstendigheter?
- Hvor stort er omfanget av æresrelatert vold i Irak?
- Hvordan behandles æresrelatert vold i Iraks lovverk, og straffeforfølges personer som begår slike voldshandlinger?
- Hva gjør irakiske myndigheter for å hindre æresrelatert vold, og hvilke muligheter har de som rammes til å søke hjelp og/eller beskyttelse hos offentlige myndigheter og andre aktører?

Som det følger av begrepet «æresrelatert vold», er forståelsen av ære sentralt for problemstillingen som diskuteres, og notatet begynner med en kort diskusjon rundt æresbegrepet og hva dette rommer i dagens Irak. Deretter redegjør notatet for hva som menes med begrepet æresrelatert vold, hvem som rammes og under hvilke omstendigheter. Dette siste punktet innebærer en diskusjon av hvilke forhold som ofte forstås som skadelige for ens ære og som dermed fordrer at noe gjøres for å gjenopprette denne, eller for å forhindre at ens ære skades i utgangspunktet.

Samtidig er det flere faktorer utover forståelsen av æresbegrepet som spiller inn, så som sosiale og økonomiske forhold, og disse diskuteres også kort. Notatet ser videre på omfanget av problemet, og hvorvidt det kan sies å være økende. Dette følges så av en gjennomgang av hvordan æresbegrepet og såkalt æresrelatert vold behandles i lovverket i Irak.

Siste del ser på praksis hva angår etterforskning og eventuell straffeforfølgelse av ansvarlige, samt hvilken adgang utsatte personer i Irak har til å søke hjelp eller

beskyttelse fra denne type voldshandlinger, hos offentlige myndigheter eller hos andre aktører.

Notatet tar for seg hele Irak. Kilder slår fast at denne formen for vold er et stort problem i hele landet. Samtidig foreligger det i denne konteksten viktige forskjeller mellom den semiautonome Kurdistanregionen i Irak (KRI), som dekker de tre nordlige provinsene Duhok, Erbil og Sulaimaniyya, og det øvrige Irak styrt av føderalregjeringen i Bagdad. Eksempelvis er paragrafene i Iraks straffelov som angir ære som en formildende omstendighet, eksplisitt avskaffet i KRI (Puttick 2015, s. 28; Voller 2014, s. 365). Notatet vil derfor skille mellom KRI og det øvrige Irak der dette er relevant. Dersom ikke annet er angitt eller fremgår tydelig av kontekst, vises det til Irak som helhet, inkludert KRI.

«Æresrelatert vold» har ofte vært gjenstand for offentlig debatt, og er et tema som, naturlig nok, ofte vekker sterke følelser. Dette krever et høyt presisjonsnivå når temaet diskuteres, og det er viktig å merke seg at informasjonen som gjengis i det følgende ikke er ment som noen normativ beskrivelse av tematikken. Eksempelvis søker notatet å beskrive hvilke mekanismer som er involvert, og under hvilke omstendigheter voldshandlinger typisk finner sted. Dette fordrer en viss metodologisk relativisme, og må ikke leses som en vurdering av hva som *forårsaker* voldshandlingene.

1.1 Kilder

Notatet bygger på en rekke forskjellige kilder, herunder forskningsartikler og bøker, rapporter fra FN og andre internasjonale organisasjoner, rapporter fra lokale og internasjonale ikke-statlige organisasjoner, informasjon fra offentlige myndigheter i Irak, herunder både i Bagdad og Erbil, samt nyhetsartikler og informasjon fra sosiale medier. Kun informasjon fra verifiserte kontoer tilhørende relevante offentlige kilder er benyttet fra sosiale medier, så som Twitter-kontoen til statsministeren i KRI.

Landinfo har tidligere skrevet om temaet, og publiserte i 2018 notatet «Kurdistan Region of Iraq: Women and men in honour-related conflicts» sammen med den danske utlændingsstyrelsen, basert på feltarbeid i KRI. Dette notatet har også vært en viktig kilde.

1.2 Kort om begrepsbruk

Gjennom notatet benyttes begrepene *æresrelatert vold* og *æresdrap*, uten at disse settes i hermetegn eller at presiseringen «såkalt» benyttes. Dette er, av flere årsaker, hverken spesielt gode eller presise begreper. For det første antyder begrepene tilsynelatende en forbindelse mellom «ære» og vold og drap, selv om dette ikke er intensjonen bak termene. Videre er det, som forskeren Aisha Gill påpeker, en fare for at disse begrepene bidrar til en sammenblanding av *årsakene*

til volden og forholdene som gjerne benyttes for å rettferdiggjøre slik vold, altså religion og kultur. Gill argumenterer for at slik vold må forstås både i sin lokale kontekst og i rammen av det som i realiteten er globale problemer (Gill 2014):

Claims that honour killings are “unique” often result in the dismissal of these crimes as mere cultural aberrations; instead, these murders must be understood as part of a broader problem that affects all societies. Only by understanding that “honour”-based violence emerges from patriarchal beliefs and gender inequality can we begin to address this and other forms of violence against women and girls.

Når begrepene like fullt benyttes i dette notatet, skyldes dette både at de er innarbeidede og benyttet i litteraturen. Det skyldes også mangelen på gode alternativer. Hermetegn og det kvalifiserende «såkalt» er i det følgende utelatt for å gjøre teksten mer leservennlig.

2 Hva utgjør æresrelatert vold

Den ledende forskeren på æresvold, Nazand Begikhani, skriver følgende i et bokkapittel fra 2005 om fenomenet i KRI (Begikhani 2005, s. 210):

An ‘honour crime’ can be defined as any act of violence and abuse, actual or threatened, perpetrated against individuals, mainly women, by male members of the family and community in defence of their honour.

Som det følger av dette, fordrer en diskusjon om hva som utgjør æresrelatert vold først en diskusjon om selve æresbegrepet og hva som ligger i dette. Ære utgjør det samlede elementet som skiller denne type voldshandlinger fra andre, og anses samtidig å være den sentrale motiverende, og i enkeltes øyne legitimerende, faktoren bak handlingen.

2.1 Æresbegrepet i Midtøsten og Irak

Forskeren Kjetil Fosshagen skriver at ære «i mange samfunn [er] et begrep som er helt sentralt for den enkelte persons sosiale liv», og ære er derfor noe som må forsvares og opprettholdes (Fosshagen 2020b). I sin introduksjon til folk og kultur i Midtøsten skriver antropogene Daniel Bates og Amal Rassam at ære, svært forenklet, er ens evne til å leve opp til samfunnets idealiserte forventninger (Bates & Rassam 2001, s. 236). Det handler altså om å følge sosiale normer, og å leve opp til den rollen en forventes å innta av familie, klan, stamme og lokalsamfunn.

Således er ære både noe som oppleves som svært viktig for enkeltpersoner, men samtidig et sett normer som bidrar til å organisere og opprettholde eksisterende samfunnsstrukturer. Ære anses å være spesielt viktig i samfunn hvor familie og stamme utgjør viktige sosiale institusjoner, og der statlige og sentrale institusjoner er mindre fremtredende (Fosshagen 2020a).

I den arabiskspråklige verden skiller man gjerne mellom to former for ære, *sharaf* og *'ird* (Bates & Rassam 2001, s. 236). *Sharaf* er en form for ære som er knyttet til ens adferd og egenskaper, og som dermed også kan opparbeides. Typiske verdier som vektlegges, og som man dermed bør utvise, er gjestfrihet, ærlighet, oppriktighet, at man holder sitt ord, og lignende (Abu-Lughod 1986, s. 87; Bates & Rassam 2001, s. 236; Dodd 1973, s. 42). *Sharaf* er således en type ære som er knyttet til individet og vedkommendes oppførsel.

'ird, på den annen side, er knyttet til en gruppes kollektive ære, det være seg en familie, klan eller stamme. Denne typen ære er like fullt knyttet til enkeltpersoners adferd, nærmere bestemt kvinners adferd. *'ird* er knyttet til kvinner seksualitet, og for at æren skal opprettholdes, må kvinner oppføre seg i tråd med aksepterte seksuelle og sosiale normer. Hva dette vil si kan som vi skal se variere, men det dreier seg om å oppføre seg «anstendig» og beskjedent, og å opprettholde sitt rykte. Dersom en kvinne bryter med eller beskyldes for å bryte med gjeldende normer, vil dette føre til ærestap for mannlige medlemmer av kvinnens familie, klan og eventuelt også stamme, ettersom disse anses som ansvarlige for kvinnes adferd (Bates & Rassam 2001, s. 236-237, 241). Med andre ord: menns kollektive ære er avhengig av samfunnets oppfatninger om deres kvinnelige slektningers adferd.

Som det følger av dette, er *'ird*, noen ganger også referert til som *namus*,¹ en form for ære som ikke kan bygges opp, men som kun kan tapes (Bates & Rassam 2001, s. 236; Dodd 1973, s. 42). Dersom noen gjør noe eller beskyldes for å gjøre noe som bryter med gjeldende normer, fører dette til skam for vedkommendes mannlige slektninger. Dette kalles på arabisk *'ar* eller *'ayb*, og innebærer tap av ære (Bates & Rassam 2001, s. 237). For at æren skal gjenopprettes, fordrer dette da at det tas grep for å fjerne skammen (ofte referert til som *ghasl al-'ar*, lit. «vaske vekk skammen») (Begikhani 2005, s. 210).

Dette vil kunne innebære voldshandlinger og, i ytterste konsekvens, drap, som vi skal se nedenfor. Slike handlinger vil imidlertid langt fra alltid være tilfellet: andre reaksjoner vil kunne forekomme, og det er selvsagt ikke alle som vil mene at en reaksjon er nødvendig, dog ofte avhengig av omstendighetene i et gitt tilfelle (Bates & Rassam 2001, s. 237; Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 384; Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 355).

¹ Namus kommer opprinnelig fra og benyttes stadig på tyrkisk, men kan også benyttes på arabisk.

2.1.1 Ære som mekanisme

Som beskrevet ovenfor anses æresbegrepet å være spesielt viktig i samfunn hvor familie og klan/stamme står sterkt, og hvor statlige institusjoner er svake. Det normative systemet knyttet til ære fyller her bestemte sosiale og politiske funksjoner.

I sin svært anerkjente studie av ære (og poesi) blant beduiner i Vestørkenen i Egypt, peker antropolog Lila Abu-Lughod på at æressystemet og menns kontroll over kvinners seksualitet er sentralt for å sikre eksisterende, patriarkalske maktstrukturer, og for å sikre at ressurser forblir innen familien/klanen (Abu-Lughod 1986, s. 119, 123, 147). Abu-Lughod skriver videre at det er helt sentralt at kvinner demonstrerer at de undertrykker sin seksualitet, for på den måten å underbygge systemet og maktstrukturene som hviler på det (Abu-Lughod 1986, s. 158):

Because men's positions in the hierarchy are validated by the voluntary deference shown them by their dependents, withdrawal of this respect challenges men's authority and undermines their position.

(...)

Thus, a woman's refusal to *tahashsham* (deny her sexuality) destabilizes the position of the man responsible for her.

Tahashsham er et verb som nettopp viser til at en kvinne opptrer på en måte som er i tråd med æresbegrepet, ved å undertrykke sin seksualitet og ved å opptre beskjedent (Abu-Lughod 1986, s. 152-159; Wehr 1994, s. 210).

Andre kilder viser også til at æressystemet fyller nettopp disse funksjonene. Sosiologen Peter Dodd pekte i en artikkel fra 1973 på at en sentralt poeng er å «legitimere familiestrukturen» og den tilknyttede moralkodeksen (Dodd 1973, s. 40).

I en gjennomgang av litteraturen om æresrelatert vold viser forskerne David Tokiharu Mayeda og Raagini Vijaykumar, som Abu-Lughod, til det å opprettholde patriarkalske strukturer som noe helt sentralt – dette er en konstant prosess, fordi kvinners seksualitet truer mannens ære og dermed hans plass i samfunnet, og han må derfor konstant sikre at æren opprettholdes (Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 356).

Samme kilder viser videre til at æressystemet er viktig for å sikre en families ressurser mot utenforstående og å skape solidaritet mellom mennene i familiegruppen (Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 354). Som reporter i The Jerusalem Times, Suzanne Ruggi, påpeker i en artikkel fra 1998, henger disse to aspektene svært tett sammen (Ruggi 1998):

The honor killing emerged in the pre-Islamic era, according to Sharif Kanaana, professor of anthropology at Birzeit University. It is, he believes, “a complicated issue that cuts deep into the history of Arab society.” He argues that the honor killing stemmed from the patriarchal and patrilineal society’s interest in maintaining strict control over designated familial power structures. “What the men of the family, clan or tribe seek control of in a patrilineal society is reproductive power. Women for the tribe were considered a factory for making men. The honor killing is not a means to control sexual power or behavior. What’s behind it is the issue of fertility, or reproductive power.”

Videre peker flere forfattere på at æresbegrepet må ses i sammenheng med stammens tradisjonelle meglings- og konfliktløsningsmekanismer (ar.: *sulh*). Opprettholdelse av ære kan potensielt medføre at en familie eller klan utøver vold mot et medlem av en annen familie/klan, noe som kan medføre hevndrap og vedvarende konflikt. Analytikeren Haley Bobseine skriver følgende i en rapport fra 2019 (Bobseine 2019, s. 5, 11):

Generally, the main goal of the tribal justice system is to provide stability and maintain collective honor, while preventing a descent into revenge killings and the escalation of conflict.

(...)

One of the main objectives of tribal justice is to maintain community peace, which includes the restoration of family honor.

Professor Nazand Begikhani skriver at løsningene man kan komme frem til gjennom disse mekanismene kan være dramatiske, i tråd med beskrivelsene av æresrelatert vold nedenfor. Eksempelvis kan det besluttes at begge familier/klaner må drepe sin sønn/datter dersom disse har et forhold som kan skape ytterligere konflikt og hevndrap (Begikhani 2005, s. 219). Begikhani skriver videre at formålet ikke nødvendigvis er å oppnå «rettferdighet», men snarere at løsningen «through power relations imposes socially and politically accepted remedies» (Begikhani 2005, s. 220).

Således kan æresbegrepet for involverte forstås å ha flere funksjoner: det opprettholder eksisterende, patriarkalske maktstrukturer; det holder ressurser innen familien/stammen; og det angir grenser for akseptabel oppførsel i samfunnet og bidrar til å regulere sosial omgang og å begrense vold og konflikter. Dette er viktig fordi det illustrerer at mange vil kunne ha mye å tape dersom æresbegrepet og det tilhørende normsystemet forsvinner. Videre kan det oppfattes å hindre konflikt og ivareta orden, noe som kan bidra til å forklare hvorfor oppslutningen rundt systemet tilsynelatende består. Som flere kilder påpeker, er dette spesielt

viktig i en situasjon hvor statsmakten i liten grad oppfattes å fungere (Bobseine 2019; Fosshagen 2020a), slik tilfellet har vært for mange i Irak de siste tiårene.

2.2 Definisjoner av æresrelatert vold

Definisjonen av æresrelatert vold gitt innledningsvis finner støtte i litteraturen for øvrig. Mayeda og Vijaykumar legger i en artikkel fra 2016 noe mer vekt på kjønnsaspektet, og skriver at (Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 353-354):

At a basic level, HBV [honor-based violence] can be understood as a form of gender-based violence involving restoration of a family's honor through punishment of a family member, or a family member's romantic partner, that has brought shame to the family by violating sexual boundaries. (...) Like many forms of gender-based violence, HBV is also a form of family violence, and when a family follows traditional practices aligned with an honor system, all family members are affected.

Forfatterne slår fast at også menn kan rammes av æresrelatert vold, men understreker at det i de langt fleste tilfeller er unge kvinner og jenter (Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 354).

Dette støttes av flere ledende forskere på æresbasert vold i en artikkel fra 2013, som fokuserer på Kurdistanregionen i Irak samt den kurdiske diasporaen i Storbritannia. Forfatterne viser til at også menn kan rammes, men at det i de langt fleste tilfeller vil ramme jenter og kvinner, og at æresbasert vold derfor må forstås som en form for kjønnsbasert vold (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385). Forfatterne skriver samtidig at æresrelatert vold også må forstås i lys av den aktuelle sosiale og kulturelle konteksten, og således har noen særtrekk (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385):

Crimes committed in the name of honour are usually differentiated from other forms of gendered violence in that they most frequently occur within a framework of family and community structures that permits and perpetuates these abuses. Honour-based violence frequently involves premeditated acts that, due to family/social value systems and norms, are seen as necessary to restore honour in a (real or perceived) situation in which the family's/community's honour is deemed to have been threatened or damaged.

Som det fremgår av dette sitatet, er det ikke nødvendigvis avgjørende hva som faktisk har funnet sted, men snarere hvorvidt det foreligger en oppfatning om at noens ære er skadet og at dette fordrer at æren gjenopprettes. Begikhani skriver at dette også er sentralt for hvorvidt en voldshandling oppfattes som legitim blant de som mener «ærestap» kan legitimere vold (Begikhani 2005, s. 210):

Thus an honour crime is deemed acceptable when portrayed as a response to any behaviour that breaches social and sexual norms.

I sum ser dermed følgende trekk ut til å være definerende for æresbasert vold:

- Æresbasert vold rammer i de langt fleste tilfeller kvinner, selv om også menn kan bli rammet i enkelte tilfeller.
- Volden utføres som regel av noen med en familierelasjon til den som rammes. Dette kan være nær familie, så som far, bror eller ektemenn, eller medlemmer av storfamilien, klanen eller stammen.
- Volden vil som regel være planlagt.
- Æresbasert vold kan ta mange former, som beskrevet under punkt 2.3.
- Slik vold utføres vanligvis innenfor familier, miljøer og i områder hvor betydningen av æresbegrepet slik det er beskrevet her er utbredt.
- De som utfører volden vil hevde at det gjøres for å gjenopprette ens ære, fordi den som angripes mistenkes for å ha gjort noe som oppleves å påføre ærestap.

Til siste punkt er det viktig å merke seg at ære som motiv oppgis som en formildende faktor i irakisk straffelov, og at politiets vilje (og evne) til å etterforske slike hendelser ofte later til å være begrenset. De aktuelle bestemmelsene i straffeloven er ikke gyldige i KRI, men også der later vilje og evne til å etterforske og eventuelt straffeforfølge skyldige til å være begrenset (se punkt 4 og 5). En person vil dermed også kunne ha en interesse i å hevde et æresmotiv dersom vedkommende har begått en forbrytelse for å unngå straff.

2.3 Former for æresrelatert vold

En familie, klan eller stamme vil kunne gjennomføre sanksjoner mot et medlem som anses å ha skadet eller stå i fare for å skade familiens, klanens eller stammens ære. I ytterste konsekvens vil dette kunne innebære drap, men æresbasert vold kan også ta andre former. Ulike kilder viser til at slik vold blant annet inkluderer det følgende (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2006, s. 1; Gill 2014; Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 384; Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 355; Puttick 2015, s. 26):

- Æresdrap
- Ikke-dødelig vold
- At en person tvinges til å ta sitt eget liv
- Kjønnsslemlestelse
- At en person sultefores eller forgiftes
- At en person tvinges til å gifte seg med eller skille seg fra en annen

- At en person tvinges til å gifte seg med en person som har voldtatt vedkommende
- At en persons bevegelsesfrihet begrenses eller at vedkommende i praksis holdes innesperret
- At en person nektes sine grunnleggende rettigheter
- At en person fratas sine barn
- Tvungen abort
- Tvungen «jomfrutest»
- Tvungen operasjon for å «gjenopprette» skjedekransen
- At en person nektes sin seksuelle autonomi
- At en person nektes utdanning og/eller omgang med venner
- Verbal mishandling
- Utstøtelse eller at en person blir forlatt

Formålet med sanksjonene vil være å fjerne kilden til skam, for dermed å gjenopprette familiens eller stammens kollektive ære. Dette vil kunne innebære å hindre at et kvinnelig familiemedlem tar seg på en måte som bryter med det man anser som aksepterte normer i utgangspunktet, eksempelvis ved å nekte en kvinne utdanning dersom man er bekymret for kontakt med mannlige medstudenter.

Videre vil det kunne innebære sanksjoner for å «rette opp» æren ved å søke å endre omstendighetene rundt hendelsen man anser har skadet familiens ære. Et eksempel på dette vil kunne være at en kvinne tvinges til å gifte seg med en person som har voldtatt henne (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 384).

I ytterste konsekvens kan en familie eller klan drepe personen de mener har skadet deres kollektive ære. Den anerkjente forskeren Aisha Gill skriver at formålet med dette er å «fjerne» skammen familien eller klanen har blitt påført (Gill 2014):

Violence against the transgressor is believed to “cleanse” the collective “honour” of the family and community, so it is often seen as necessary or even good.

Videre er det viktig i seg selv at familien gjør noe, for dermed å vise at man ikke lar sin ære forbli skadet, samtidig som drapene også fungerer som en advarsel til andre kvinner (Gill 2014):

Punishment is often visible or public as it is only by punishing – and being seen to punish – those who transgress the “honour” code that a family’s reputation can be restored in the eyes of the wider community or society. Thus, “honour”-based violence, including ‘honour’ killings, do not just represent punishment for individuals but show other women and girls what

is likely to happen to them if they do not conform to patriarchal social expectations as regards their behaviour and life choices.

Flere kilder melder at en person som anses å ha skadet familiens, klanens eller stammens ære også risikerer å bli tvunget til å ta sitt eget liv, eller at æresdrap av og til søkes å fremstilles som selvmord (Begikhani 2005, s. 217; Kami & Bayoumy 2012; Voller 2014, s. 15). Forskerne Gill Hague, Aisha Gill og Nazand Begikhani skriver at kvinner blant annet tvinges til å ta sitt eget liv ved å tenne på seg selv (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 384). Landinfo skriver at selvmord ved å tenne på seg selv er et omfattende problem i KRI, men viser samtidig til en kilde som peker på at slike tilfeller i realiteten ofte er forsøk på å skjule drap snarere enn reelle selvmord (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 11).

Samtidig er selvmord et stort og reelt problem blant unge kvinner i Irak, ifølge ulike kilder, blant annet som følge av tvangsekteskap (Arango 2012; The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 11; Minority Rights Group International, Ceasefire Center for Civilian Rights & Asuda for Combatting Violence Against Women 2019, paragraf 10).

2.4 Hvem rammes av æresrelatert vold?

Tilgjengelige kilder er samstemte i at æresrelatert vold og æresdrap først og fremst rammer jenter og kvinner, hvilket følger av forståelsen av ære som knyttet primært til kvinners seksualitet (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2006, s. 1; Puttick 2015, s. 26; UN Human Rights Council 2018, paragraf 40).

Samtidig viser kilder til at også menn «enkelte ganger», eller «noen ganger» kan rammes, men understreker at dette forekommer i langt mindre omfang (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385; Puttick 2015, s. 26; UN Human Rights Council 2018, paragraf 40). Kildene viser primært til to forhold som kan føre til at menn blir drept: hevnmotiv, hvor mannen i et forhold drepes sammen med kvinnen, og homofili.

Ved førstnevnte forhold er det altså ikke ære i seg selv som utgjør problemet, noe som følger av forståelsen av æresbegrepet: i rapporten fra 2018 referert til innledningsvis, skriver Landinfo og den danske udlændingsstyrelsen at det ikke vil anses å skade familiens ære dersom en mann er del i et utenomekteskapelig forhold (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 22). Når menn like fullt kan bli rammet, er det da altså primært som følge av et hevnmotiv. Den involverte kvinnen vil være det primære målet, fordi hennes handlinger (i motsetning til mannens) anses å ha skadet hennes families ære (s. 22):

Nevertheless, men are still under pressure to get married and there are cases of killings. When a man is killed in an honour conflict, it has to do with

revenge or a consequence of a blood feud rather than the honour of the family. Normally in these cases, both families agree to the killing. The sources did not know of any cases where only the man in such a couple got killed and not the woman.

Landinfo skriver videre i samme rapport at homofili ikke er sosialt akseptert i Irak, og at homofile menn risikerer trakassering og/eller vold fra egne familier (s. 23). En av kildene som siteres slår fast at en mann som åpent lever som homofil vil kunne skade familiens ære (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 47):

A man is less at risk to ruin the honour of a family. He may though by openly showing his homosexuality.

Human Rights Watch skriver i en rapport fra 2009 at menn som ikke oppfattes å leve i tråd med konservative patriarkalske oppfatninger av maskulinitet, risikerer vold og i ytterste konsekvens å bli drept (HRW 2009b, s. 43). HRW skriver i samme rapport at de ikke har kommet i kontakt med kvinnelige informanter som er i forhold med andre kvinner, men at anekdotisk bevis tilsier at de er utsatte for det samme som homofile menn (HRW 2009b, s. 43).

OutRight International skriver i en rapport fra 2014 til at flere respondenter viser til at homofile var utsatt for vold og trusler fra familie- og stammemedlemmer som hevdet å forsvare deres kollektive ære (OutRight Action International 2014, s. 3). Organisasjonen Iraqueer skriver i en bloggpost fra 2021 at homofile risikerer å bli utsatt for æresrelatert vold (Iraqueer 2021).

I en felles rapport fra disse organisasjonene fra mars 2022, viser sistnevnte til at de har dokumentert flere tilfeller av æresrelatert vold rettet mot homofile i Sør-Irak (OutRight Action International & Iraqueer 2022, s. 7):

In southern Iraq, especially in Karbala and Basra, IraQueer has documented cases in which tribal or clan leaders and extended family members perpetrated violence, rarely reported to authorities, against LGBTQ people, with the intent of protecting “family honor.”

The Guardian skriver i en artikkel fra 2014 at æresdrap på homofile og transpersoner har funnet sted (Chulov 2014):

So-called honour killings of gay or transgender family members have frequently been carried out, with perpetrators remaining unpunished

Det er med andre ord bred enighet om at det først og fremst er jenter og kvinner som utsettes for æresrelatert vold, men at også menn kan bli rammet under gitte

omstendigheter. En rekke kilder peker videre på at sosioøkonomiske forhold også er viktige i denne sammenheng, som beskrevet under punkt 3.3.

2.5 Hvem står bak æresrelatert vold?

Tilgjengelige kilder er samstemte hva angår hvem som står bak æresrelatert vold: i de langt fleste tilfeller vil det være mannlige medlemmer av offerets egen familie eller stamme (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2014; Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385; HRW 2009b, s. 42-43; IRB 2016; Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 353; Puttick 2015, s. 26; UN Human Rights Council 2018, paragraf 40).

Dette følger også av forståelsen av æresbegrepet beskrevet ovenfor; det vil primært være mannlige slektninger som anser sin ære som skadet og som anser det som sin rett og plikt å handle for å gjenopprette denne. Det kan være nære familiemedlemmer som står bak volden, så som fedre, søsken, onkler eller sønner, eller andre medlemmer av den utvidede familien/stammen og eventuelt også lokalsamfunnet (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2006, s. 1; IRB 2016).

Kilder viser imidlertid til at også kvinnelige slektninger kan være involvert. Begikhani skriver følgende (Begikhani 2005, s. 210):

Although paradigmatically men are the main perpetrators of honour crimes, women are not excluded from exercising oppression and carrying out murder. According to a study conducted by the Women's Information and Cultural Centre in Sulaimaniya, many women not only condone 'honour crimes'; they will often participate practically in carrying out the offence (Faraj and Shwan, 2001).

Samme forfatter understreker dog i en annen artikkel skrevet med to medforfattere at dette tilhører unntakene (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385):

Men sometimes experience HBV, and it is occasionally committed by women (it is more common for women to be involved in sanctioning HBV rather than committing it) (Gill 2010). However, in most cases, it is women who are the victims and men who are the perpetrators.

Kilder viser til at de Iran-nære væpnede gruppene Asa'ib ahl al-Haq og Muqtada al-Sadr nå nedlagte Mahdi-hær har stått bak volds- og drapskampanjer mot homofile og menn som anses å bryte med etablerte oppfatninger om kjønnsroller (Chulov 2014; HRW 2009a).² Human Rights Watch viser i en rapport fra 2009 til en kilde som siterer et medlem av Mahdi-hæren på at de skal ha fått støtte fra

² I 2016 erklærte al-Sadr at det er galt å drepe homofile og personer som bryter med tradisjonelle kjønnsroller, selv om han understreket at han mener disse personene gjør noe galt (HRW 2016).

lokale stammer til disse kampanjene (HRW 2009b, s. 42).³ Til tross for disse kampanjene slår rapporten fra OutRight International referert til ovenfor fast at den største trusselen kommer fra egen familie og stamme (OutRight Action International 2014, s. 3):

The most common threats to gender non-conforming Iraqis come from their families, communities, and tribes.

2.6 Hva kan anses å medføre tap av ære?

Æresrelatert vold forårsakes selvsagt utelukkende av gjerningspersonen(e), men personers handlinger, og disse handlingenes påståtte konsekvens for en familie eller stammes kollektive ære, benyttes for å rettferdiggjøre vold og andre overgrep (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2014). Hva som anses å medføre tap av ære er således sentralt for hvorvidt en person vil kunne være utsatt for vold eller andre overgrep. Det er imidlertid verdt å merke seg at æresmotiv utgjør en formildende omstendighet etter irakisk lovverk (foruten i KRI, se punkt 4.1), og at man således vil kunne ha et insentiv for å påberope seg æresmotiv også når dette ikke er tilfellet.

Grunnleggende sett dreier opprettholdelse av ens ære seg om at kvinnelige familie- og stammemedlemmer opptrer i tråd med aksepterte seksuelle og sosiale normer, herunder å utvise lydighet overfor mannlige slektninger og eventuell ektefelle.

Hva som utgjør et brudd med dette i praksis later til å kunne variere noe. Ulike kilder oppgir en rekke forhold som *kan* oppfattes å utgjøre et slik brudd, men skriver ikke at alle disse forholdene *nødvendigvis* vil oppfattes slik under alle omstendigheter og i alle kontekster. Noen forhold er mer alvorlige og således mer allmenngyldige enn andre: før- og utenomekteskapelige forhold for kvinner er generelt uakseptabelt i Irak. Derimot vil det å snakke med mannlige medstudenter være akseptabelt for noen, men ikke for andre – her kan geografiske og sosioøkonomiske forhold spille inn (for mer om dette, se punkt 3.3).

Videre er det ikke bare handlinger som allerede har funnet sted og som oppfattes å ha skadet familiens eller stammens ære som er relevante i denne sammenheng, men også forhold som oppfattes å *ha truet* familiens eller stammens ære (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385). Som beskrevet innledningsvis er ens ære knyttet til omverdenens oppfattelse av en selv og ens familie, og således vil også mistanke eller beskyldninger om hva kvinnelige familiemedlemmer har gjort kunne benyttes til å legitimere vold og overgrep, uavhengig om den aktuelle handlingen faktisk har funnet sted. Det finnes en rekke eksempler på kvinner som

³ HRW viser i rapporten til en artikkel i den emiratiske avisen The National, denne later imidlertid ikke lenger til å være tilgjengelig.

har blitt drept av egen familie basert på mistanke eller beskyldninger om handlinger som ikke har funnet sted (se for eksempel The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 37; Kami & Bayoumy 2012).

Som det fremgår av listen nedenfor, kan ulike handlinger også benyttes for å rettferdiggjøre vold av ulike aktører. Eksempelvis kan både en kvinnes egen familie og hennes ektemann og hans familie ty til vold om hun søker en skilsmisse, uavhengig av hverandre, men ikke nødvendigvis begge parter i samme tilfelle.

Punktene nedenfor utgjør vel å merke ikke en uttømmende liste, men tilgjengelige kilder peker på at det kan anses å skade familiens eller stammens ære dersom en kvinne er involvert i eller beskyldes for å være involvert i følgende forhold (Begikhani 2005, s. 210; Gill 2006, s. 2; Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 385; HRW 2009b, s. 42; IRB 2016; Jangiz 2021; Mayeda & Vijaykumar 2016, s. 354; OutRight Action International 2014, s. 3; Puttick 2015, s. 26; Schaer 2021; UNHCR 2018):

- Før-ekteskapelige forhold.
- Utenomekteskapelige forhold.
- Velge partner/gifte seg basert på egne ønsker uten familiens eller stammens godkjenning.
- Inngå et forhold med en mann basert på egne ønsker og uten familiens eller stammens godkjenning.
- Motsette seg et giftemål bestemt av familien eller stammen.
- Å søke skilsmisse mot familiens eller stammens vilje.
- Å søke skilsmisse mot ektemannens vilje.
- Vennskap med en mann utenfor kvinnens familie/slekt.
- Sosial omgang eller kontakt med en mann utenfor kvinnens familie/slekt.
- Å kle seg på en måte som oppfattes som uanstendig av mannlige slektninger, lokalsamfunnet eller samfunnet for øvrig.
- Å ha blitt voldtatt.
- Å ha blitt kidnappet.
- Å gå ut eller bevege seg i offentlig rom uten følge av en mannlig slektning.
- Å ikke utvise lydighet overfor mannlige slektninger, eldre kvinnelige slektninger eller ektemann.
- Å opptre på en måte i sosiale medier som oppfattes som uanstendig av mannlige slektninger, lokalsamfunnet eller samfunnet for øvrig, eksempelvis ved å publisere bilder av en selv, kommunisere med andre, gi uttrykk for sterke meninger, eller lignende.

- Å kle eller te seg på måter som av mannlige slektninger, lokalsamfunnet eller samfunnet for øvrig oppfattes å bryte med etablerte kjønnsroller.
- Å være i et likekjønnet forhold, eller å mistenkes eller beskyldes for å være homofil.

For menn er situasjonen annerledes, som beskrevet ovenfor. Kontakt med det motsatte kjønn eller et før-ekteskapelig forhold anses i seg selv ikke å skade familiens eller stammens kollektive ære. En mann vil like fullt kunne rammes av vold knyttet til et slikt forhold, men da som følge av et ønske om hevn fra kvinnens familie, eller som følge av en forståelse mellom kvinnens og mannens familier.

Menn vil derimot kunne anses å ha skadet familiens eller stammens kollektive ære dersom de kler seg eller opptrer på en måte som oppfattes å bryte med etablerte kjønnsroller, eller om de er i et likekjønnet forhold eller å mistenkes eller beskyldes for å være homofile (HRW 2009b, s. 43; Iraqueer 2021; OutRight Action International 2014, s. 3).

3 Omfang og utbredelse

Å slå fast omfanget av æresrelatert vold og æresdrap er svært krevende, av flere årsaker. For det første viser en rekke kilder til at motivet for trusler, vold, drap og andre former for overgrep ikke konsekvent registreres av myndighetene i Irak, slik at handlinger som utgjør æresrelatert vold ikke nødvendigvis kan identifiseres. Dermed foreligger det heller ikke troverdig, offentlig statistikk (Abed 2020; Begikhani 2005, s. 210; The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 10; IRB 2016; Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI) et al. 2019, s. 1). Dette gjør det særlig vanskelig å avgjøre hvorvidt æresbegrepet er sentralt eller ikke i tilfeller av vold i nære relasjoner.

Videre vil dette kun være relevant for tilfeller av vold som faktisk meldes til politi og myndigheter. En rekke kilder skriver at langt fra alle tilfeller av æresrelatert vold eller andre former for vold og trusler rapporteres til politi og myndigheter, og at det derfor er desto større grunn til å anta at det reelle antallet tilfeller er langt høyere enn hva offisiell statistikk skulle tilsi (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 384; IRB 2016; UN Human Rights Council 2018).

Kilder peker i tillegg på at familier ofte vil forsøke å dekke over og skjule æresrelatert vold og æresdrap, eksempelvis ved å forsøke å fremstille en hendelse som en ulykke eller et selvmord (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 384; Kami & Bayoumy 2012; Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI) et al. 2019, s. 1).

Landinfo og Den danske udlændingsstyrelsen viser i sin rapport fra 2018 til kilder som peker på at også politiet kan bidra til å dekke over drap og vold på denne måten (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 10). Advokaten Miriam Puttick skriver i en rapport fra 2015 at også ofrene kan si at en ulykke snarere enn en forbrytelse har funnet sted, i frykt for represalier fra egen familie, som gjerne utgjør gjerningspersonene (Puttick 2015, s. 27).

Reuters skriver i en artikkel fra 2012 at gode politiske forbindelser også kan bidra til at æresrelaterte saker ikke blir rapportert og/eller etterforsket (Kami & Bayoumy 2012). Tilsvarende beskrev en irakisk, humanitær organisasjon under et intervju i 2019 at personer med innflytelse, eksempelvis personer som tilhører en mektig stamme, kan påvirke utfallet av saker i rettsvesenet, og at mange dommere har bånd til politiske partier og/eller sterke økonomiske aktører (Irakisk humanitær organisasjon 2019).

Det er med andre ord en rekke forhold som i praksis gjør det umulig å angi presise tall hva angår omfanget av æresrelatert vold og æresdrap i Irak, og som samtidig tilsier at de offisielle tallene som *er* tilgjengelige, er for lave.

Med dette som utgangspunkt er det imidlertid mulig å si noe om problemets størrelsesorden, basert på to kilder: anslag fra aktører som jobber med tematikken i Irak, og offisielle tall fra myndighetene (som da må antas å være for lave). Offisielle tall foreligger dog primært fra Kurdistanregionen. Som vi skal se under punkt 3.3 understreker tilgjengelige kilder at æresrelatert vold er et stort problem i *hele* Irak, men om det er et *like stort* problem i hele Irak er vanskeligere å slå fast.

3.1 Omfang

Tilgjengelige anslag dreier seg primært om antall æresdrap som finner sted hvert år, men enkelte tar også opp andre former for æresrelatert vold. Begikhani viser i ovennevnte bokkapittel fra 2005 til anslag på antall æresdrap i Kurdistanregionen i Irak mellom 1992 og 2005 som varierer fra 1250 til 5000 (Begikhani 2005, s. 210), altså mellom snaut 100 og opp mot 400 i året i gjennomsnitt.

I en artikkel fra 2014 viser forskeren Yaniv Voller til en undersøkelse myndighetene i KRI skal ha gjennomført i 2007, som viste at omtrent 1100 kvinner ble utsatt for vold og undertrykkelse, inkludert drap og forsøk på drap, i Sulaimaniyya-provinsen i KRI i 2006. Samme undersøkelse viste at 533 kvinner skal ha tatt sitt eget liv i KRI i 2006 (Voller 2014, s. 366).

I en artikkel i The New York Times fra 2010 siteres en talsperson for Doaa Network Against Violence på at mer enn 12 000 kvinner skal ha blitt drept i æresrelatert vold i Kurdistanregionen mellom 1991 og 2007 (Leland & Abdulla 2010), hvilket tilsier 750 hvert år i gjennomsnitt.

I en rapport lagt frem av en lang rekke irakiske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner til den periodiske gjennomgangen av Iraks etterlevelse av kvinnekonvensjonen i mars 2019, skriver forfatterne at estimater tilsier at «flere hundre» irakiske kvinner og jenter blir drept som en følge av æresrelaterte forbrytelser hvert år (Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI) et al. 2019, s. 1).

Rapporten fra FNs spesialrapportør for utenomrettslige, summariske og vilkårlige henrettelser referert til innledningsvis, viser også til estimater som tilsier at «flere hundre» blir drept hvert år i (hele) Irak (UN Human Rights Council 2018, paragraf 40). Denne rapporten refererer igjen til en rapport fremlagt for FNs generalforsamling i 2015, hvor det heter at «it is reported that many hundreds of women die from honour killings each year» (UNGA 2015, paragraf 28). Hva som utgjør den opprinnelige kilden for dette anslaget oppgis dog ikke.

I det amerikanske utenriksdepartementets rapport om menneskerettighetspraksis for 2020 gjentas igjen anslaget på «flere hundre», og her oppgis FN-operasjonen i Irak, UNAMI, som kilde (U.S. Department of State 2021b, s. 49). Rapporten refererer imidlertid ikke til noen spesifikk UNAMI-publikasjon.

Offisielle tall for Kurdistanregionen rapporteres å være tilgjengelige fra Direktoratet for bekjempelse av vold mot kvinner (på engelsk *Directorate to combat violence against women, DCVAW*), og en rekke kilder viser til årlig statistikk over antall drepte kvinner. Denne statistikken later til å vise at i underkant av 50 kvinner har blitt registrert drept årlig i KRI siden 2016 (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 10; IRB 2016; Jangiz 2021; Kami & Bayoumy 2012; U.S. Department of State 2021b, s. 49; Wali 2019).

Året 2019 utgjorde imidlertid et unntak ifølge en artikkel i Rudaw, som hevder at DCVAW rapporterte at 120 kvinner ble drept dette året (Sirwan 2020). Dette skal så ha sunket drastisk, til 24 kvinner i 2021 (Shakir 2022).

I en artikkel i Al Jazeera fra 2016 vises det til at helsedepartementet, presumtivt i KRI, melder at mer enn 3000 kvinner skal ha blitt drept som følge av vold i nære relasjoner mellom 2010 og 2015 (Parvaz 2016), altså at 600 i snitt skal ha blitt drept i året. Det vil i tilfellet tilsi at en voldsom nedgang har funnet sted i årene 2016-2021 sammenlignet med 2010-2015.

Det er verdt å merke seg at en av organisasjonene gjengitt i Landinfo og Utlendingsstyrelsens rapport fra 2018, Women's media and cultural organization (WMCO), hevder at tallene fra DCVAW er for lave og lite etterrettelige (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 40):

In 2016, the real number of honour killings was higher than the number given by the Directorate of Combatting Violence against Women

(DCVAW). WMCO receive their data from the local police and other local sources when they do field studies. On using the police as a source, WMCO noted that they underreport the numbers and are not always cooperative. Sometimes, the police register the killing as something else in order to hide a potential honour killing.

Enkelte av kildene referert til ovenfor viser også til årlig statistikk fra DCVAW over antall selvmord og innmeldte tilfeller av vold mot kvinner. Denne statistikken viser at flere titalls kvinner rapporteres å ta sitt eget liv hvert år, og at mellom fem hundre og tusen tilfeller av vold mot kvinner i snitt meldes inn hver måned (Abed 2020; IRB 2016; Parvaz 2016; Puttick 2015, s. 29; UNFPA 2017, s. 4; Wali 2019).

Tilsvarende statistikk for det øvrige Irak er ikke tilgjengelig. Noe statistikk er imidlertid tilgjengelig i Iraks nasjonale strategi for å bekjempe vold mot kvinner og jenter 2018–2030, publisert av Iraks regjering i samarbeid med FNs befolkningsfond i 2020. Strategien gjengir tall som tilsier at rundt 50 mindreårige jenter ble drept i Irak hvert år mellom 2015 og 2017. Strategien viser videre til tall fra «the Family and Child Protection Unit in Baghdad and other governorates» som viser at 6544 tilfeller av vold mot kvinner gjennomført av ektemann ble registrert i 2017, i tillegg til 1014 tilfeller av vold mellom søsken, og 270 tilfeller av vold gjennomført av foreldre mot sine barn (Government of Iraq & UNFPA 2020, s. 31-33).

Den offisielle statistikken gjengitt ovenfor viser antall tilfeller av drap, selvmord og vold mot kvinner årlig, men oppgir ikke motiv. Således inkluderer den mer enn æresrelatert vold. Anslagene fra FN og andre aktører antyder imidlertid at æresrelatert vold utgjør en betydelig andel av disse tilfellene, samt at de reelle tallene er høyere enn hva den offisielle statistikken tilsier.

Det som i alle tilfeller synes klart er at vold mot kvinner generelt, og æresrelatert vold spesielt, utgjør svært omfattende problem i Irak. I en rapport fra 2000 anslår FNs befolkningsfond at 5000 kvinner blir drept i æresrelatert vold på verdensbasis hvert år (UNFPA 2000, s. 5). Dette er et gammelt anslag, men sett sammen med ulike FN-organers anslag gjengitt ovenfor indikerer det at disse aktørene antar at en svært betydelig andel av æresdrapene som finner sted globalt, finner sted i Irak.

3.2 Et økende problem?

Ulike kilder har over relativt lang tid meldt at omfanget av æresdrap og andre former for æresrelatert vold er økende (Begikhani 2005, s. 209-210; Bindel 2021; The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 10; Voller 2014, s. 8). Enkelte kilder viser som vi skal se til Kurdistanregionen spesielt, mens andre referer til Irak generelt.

I ovennevnte rapport fra irakiske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner til den periodiske gjennomgangen av Iraks etterlevelse av kvinnekonvensjonen skriver forfatterne følgende (Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI) et al. 2019, s. 1):

Recent years have seen an increase in “honor” killings of women in Iraq as a result of a variety of factors including weakening institutions, an increase in violence from armed militias, and the reinforcement of tribal and religious norms.

Også andre kilder trekker frem det høye voldsnivået i Irak som en årsak til utbredelsen og veksten i æresrelatert vold. Med referanse til KRI viser forskeren Choman Hardi til at det gamle Ba'ath-regimets brutale undertrykkelse og kurdiske styrkers kamp for selvstyre bidro til å normalisere og glorifisere vold, og at dette er en sentral årsak til vold mot kvinner i det kurdiske samfunnet (Neurink 2014). Miriam Puttick skriver på sin side om hele Irak når hun viser til at «militariseringen» av samfunnet bidro til en økning i vold mot kvinner og æresrelatert vold i perioden etter 1991 (Puttick 2015, s. 27).

Forskeren Yaniv Voller viser tilsvarende til en økning i æresrelatert vold i KRI siden begynnelsen på 1990-tallet, og argumenterer for at stammenes økte innflytelse kombinert med demografisk endring har gjort slik vold vanligere også i byene og i høyere sosiale lag (Voller 2014, s. 8):

The period following the formation of the KRG witnessed the return of hundreds of thousands of refugees and internally displaced people to the region. Many of them migrated to the cities in search of work, carrying with them traditions and practices that had been less prevalent in the cities. With these socioeconomic shifts, practices of gender-based violence became more prevalent. The more highly educated classes were not immune, as these practices also became common among civil servants, teachers, and members of the Peshmerga, as one survey reveals.

Tilsvarende hevder forfatteren av en artikkel i al-Monitor fra 2013 at mens æresdrap tidligere «kun var vanlig i rurale områder», har problemet nå «funnet veien til landets urbane sentere» (Bassem 2013). Også i en artikkel fra Reuters fra 2017 viser forfatteren til at problemet har blitt både mer vanlig og mer akseptert også i byer og byområder, i hele Irak (Hawramy 2017). Samme forfatter viser i likhet med ovennevnte artikler til at problemet er økende, men påpeker samtidig et viktig forbehold (Hawramy 2017):

Anecdotally it seems the numbers are rising despite increased awareness of the crime, educational policies and an expanded school system with campaigners calling for more action by the authorities to stop these murders.

Kildene referert til her er velansette, og flere har fulgt utviklingen hva angår æresrelatert vold over flere år. Således er det all grunn til å ta disse kildenes samstemte vurdering på alvor. Samtidig er det gjennomgående slik at kildene ikke gjengir definitive tall som viser at en økning har funnet sted. Dette er i seg selv ikke overraskende, gitt mangelen på sikre tall beskrevet under punkt 3.1, men utgjør i alle tilfeller et viktig forbehold å ta med seg når informasjonen benyttes.

3.3 Utbredelse og relevante sosioøkonomiske forhold

Mange studier av æresbegrepet og æresrelatert vold fokuserer på Kurdistanregionen i Irak, men kilder understreker at problemet er gjeldende i hele Irak. FNs spesialrapportør for utenomrettslige, summariske og vilkårlige henrettelser skriver følgende i ovennevnte rapport fra 2018 (UN Human Rights Council 2018, paragraf 40):

The Special Rapporteur was informed that this issue affects all parts of the country, cutting through religious and ethnic divides, with a strong tribal element and linked with the strong patriarchal society.

Miriam Puttick bekrefter dette i en rapport fra 2015, og understreker følgende (Puttick 2015, s. 26):

They [honour crimes] are perpetrated in Arab and Kurdish communities, among Sunni and Shi'a Muslims alike, and are also practiced by some ethnic and religious minorities.

Æresrelatert vold finner med andre ord sted i hele Irak, og både i KRI og i Irak for øvrig. Som beskrevet under punkt 3.2 peker flere kilder på at betydningen av æresbegrepet og forekomsten av æresrelatert vold henger sammen med stammenes innflytelse (Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI) et al. 2019, s. 1; Puttick 2015, s. 27; Voller 2014, s. 8), slik også FNs spesialrapportør påpeker ovenfor.

Stammene anses å ha fått sterkere innflytelse i Irak siden 1990-tallet, og særlig siden 2003 (AFP 2019; Marr & al-Marashi 2017, s. 335). Som Landinfo beskriver i temanotatet «Irak: Ekteskap og skilsmisse i Irak (inkludert KRI)», peker kilder på at praksiser som tilskrives stammenes innflytelse har økt i Irak de senere årene, så som tvangsekteskap og ekteskap som involverer mindreårige (Landinfo 2021, s. 27). Som vi så under punkt 3.2, tilskrives også veksten i æresrelatert vold blant annet stammenes økte innflytelse.

Dette tilsier at forekomsten av æresrelatert vold vil kunne være høyere i områder hvor stammer har sterkere innflytelse, og det er nærliggende å anta at dette igjen kan bety at forekomsten kan være høyere i rurale områder. Miriam Puttick skriver følgende i en rapport fra 2015, dog med referanse til KRI (Puttick 2015, s. 29):

(...) tribal power holds stronger sway in many parts of Kurdistan. Particularly in rural areas, where illiteracy persists, 'honour' killings continue to take place in high numbers (...).

Enkelte andre praksiser som knyttes til tradisjonelle, stammebaserte normer later også til å være vanligere utenfor byene. Eksempelvis viser en undersøkelse fra 2018 at flere kvinner under 24 år er gift i rurale enn i urbane strøk i KRI (KRSO, UNFPA & IOM 2018, s. 24-25).

På den annen side antas et overveldende flertall av Iraks befolkning å ha en stammetilhørighet (Finnish Immigration Service 2018, s. 3), og rundt 70 % av landets innbyggere bor ifølge Verdensbanken i urbane områder (Verdensbanken 2018). Som vi så under punkt 3.2 melder flere kilder at stor tilflytting til byene har medført at praksiser som tidligere var kjent fra rurale områder nå har blitt vanligere også i urbane områder.⁴ Hvorvidt dette tilsier at det har blitt *like vanlig* som i rurale områder er imidlertid ikke klart.

En annen faktor som rapporteres å ha innflytelse på enkelte av praksisene referert til ovenfor, er utdanning. En undersøkelse fra 2020 som fokuserer på KRI viser at jenter er 10.5 ganger mer utsatt for å bli gift før de fyller 18 dersom familiens overhode har liten (eller ingen) utdanning (Hunersen et al. 2020, s. 11).

Hvorvidt dette også er tilfellet hva angår æresrelatert vold er uklart, men tilgjengelige kilder indikerer at sosioøkonomiske forhold mer generelt er relevante. En studie fra 2019 som fokuserer på Israel og Palestina slår fast nettopp dette, dog med et viktig forbehold om studiens noe begrensede data (Dayan 2019, s. 15):

Despite the small number of cases in the study, the patterns observed seem to indicate that, in addition to cultural norms and values, sociological factors such as poverty and rapid modernization play a role in increasing female honor killing rates.

I artikkelen presiseres det at en faktor som inkluderes i «rask modernisering» er nettopp urbanisering, altså at de soisoøkonomiske problemene modernisering og urbanisering fører med seg i seg selv er en viktig faktor, og ikke bare normene en bringer med seg. Også Miriam Puttick peker på økonomiske problemer som en årsak til økende forekomst av vold i nære relasjoner generelt og æresrelatert vold spesielt (Puttick 2015, s. 27).

⁴ Verdensbankens data viser dog at den store urbaniseringen i Irak fant sted på 1960- og 1970-tallet. Ifølge disse dataene har andelen irakere som bor i urbane områder i praksis vært stabil siden 1987. Hvorvidt dette reflekterer de millionene irakere som i ulike perioder siden den gang er drevet på flukt som følge av ulike konflikter, spesifiseres ikke (Verdensbanken 2018).

Tilgjengelige kilder sammenstilt med informasjon om den irakiske konteksten antyder dermed at geografi og sosioøkonomiske forhold kan være relevant for forekomsten av æresrelatert vold – at denne kan være høyere i områder hvor stammer har sterk innflytelse, høyere i rurale områder enn i urbane, og høyere blant personer med lav utdanning og inntekt. Kildene er imidlertid klare på at æresrelatert vold *kan* forekomme i hele Irak, på tvers av ulike skillelinjer i samfunnet.

4 Æresrelatert vold i lovverket

4.1 Irak foruten Kurdistanregionen (KRI)

Flere kilder peker på at Iraks lovverk ikke er egnet til å forhindre og straffeforfølge æresrelatert vold, inkludert æresdrap, men tvert imot angir æresmotiv som en formildende omstendighet og således legitimerer slike overgrep og forbrytelser (Iraqi al-Amal Association, Pax & Impunity Watch 2020, s. 20; Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI) et al. 2019, s. 2; Puttick 2015, s. 27; UN Human Rights Council 2018, paragraf 41). Kildene trekker særlig frem artiklene 128, 130, 131, 398 og 409 i straffeloven, men viser til at også andre bestemmelser kan være relevante i denne sammenhengen.⁵

Artikkel 128 angir eksplisitt æresmotiv som en formildende omstendighet (Iraqi Penal Code 1969):

Legal excuse either discharges a person from a penalty or reduces that penalty. Excuse only exists under conditions that are specified by law. Notwithstanding these conditions, the commission of an offence with honourable motives or in response to the unjustified and serious provocation of a victim of an offence is considered a mitigating excuse.

Artiklene 130 og 131 angir videre hvordan straffen skal reduseres gitt et slikt formildende motiv. Dødsstraff reduseres eksempelvis til minimum ett års fengsel, livsvarig fengsel reduseres til minimum seks måneders fengsel.

Artikkel 409 slår fast følgende:

Any person who surprises his wife in the act of adultery or finds his girlfriend in bed with her lover and kills them immediately or one of them

⁵ Den irakiske menneskerettighetsorganisasjonen al-Amal viser i tillegg til artiklene gjennomgått her blant annet til artikkel 41, som åpner for at en mann kan «straffe» sin kone eller sine barn i tråd med «lov og tradisjoner» (Iraqi al-Amal Association, Pax & Impunity Watch 2020, s. 20; Iraqi Penal Code 1969, artikkel 41, nr. 1).

or assaults one of them so that he or she dies or is left permanently disabled is punishable by a period of detention not exceeding 3 years. It is not permissible to exercise the right of legal defense against any person who uses this excuse nor do the rules of aggravating circumstance apply against him.

Artikkel 398 slår fast at straffeforfølgelse av seksuelle overgrep og voldtekt skal opphøre dersom overgriperen gifter seg med offeret:

If the offender mentioned in this Section then lawfully marries the victim, any action becomes void and any investigation or other procedure is discontinued and, if a sentence has already been passed in respect of such action, then the sentence will be quashed.

Kildene referert til ovenfor melder at disse bestemmelsene anvendes i rettsvesenet, og at straffeutmålingen ofte er svært lav når æresmotiv antas å spille en rolle (Puttick 2015, s. 27; UN Human Rights Council 2018, paragraf 41). Konsekvensen er således ifølge disse kildene at æresrelaterte forbrytelser, inkludert æresdrap, gis betydelige mildere straffer enn lignende forbrytelser hvor ære ikke angis som motiv, vel å merke dersom noen faktisk domfelles (se også punkt 5).

4.2 Kurdistanregionen (KRI)

Iraks straffelov er i utgangspunktet også gjeldende i Kurdistanregionen, men dette er ikke tilfellet for bestemmelsene som angir ære som en formildende omstendighet, da myndighetene i KRI eksplisitt har vedtatt at disse ikke er gjeldende i regionen.

Vedtakene som opphever disse bestemmelsene, ble gjort før KRI fikk enhetlig styre og administrasjon. I 2000 vedtok det Sulaimaniyya-baserte styret til Patriotic Union of Kurdistan (PUK) dekret nr. 59, som slår fast at æresmotiv ikke utgjør en formildende omstendighet. Det Erbil-baserte styret til Kurdistan Democratic Party (KDP) fulgte opp med lov nr. 14 i 2002, som eksplisitt sier at paragrafene 128, 130 og 131 av Iraks straffelov ikke skal implementeres (Begikhani 2005, s. 216; Voller 2014, s. 365).

Hvordan disse vedtakene har blitt håndtert etter at KRI formelt fikk et forent styre i 2006 er noe uklart. HRW skriver i en rapport fra 2010 at KRG «vedtok en lov» i 2002 som avskaffet ære som formildende omstendighet, med referanse til et FN-dokument som ikke lenger later til å være tilgjengelig (HRW 2010, s. 30). FNs spesialrapportør samt Miriam Puttick viser begge til at KRG vedtok en slik lov i 2004 (Puttick 2015, s. 9; UN Human Rights Council 2018, paragraf 42), også dette før KRI formelt fikk et enhetlig styre. Landinfo har imidlertid ikke funnet kilder som bestrider at disse bestemmelsene i straffeloven er opphevet i KRI.

Videre vedtok parlamentet i KRI i 2011 vedtak nr. 8, lov om bekjempelse av vold i nære relasjoner, som kilder trekker frem som et viktig lovgrunnlag for å forhindre og straffeforfølge æresrelatert vold (IRB 2016; Puttick 2015, s. 9-10; UN Human Rights Council 2018, paragraf 42). Loven gir følgende definisjon av vold i nære relasjoner (Act No. 8 2011, artikkel 1, nr. 3):

Every act and speech or threat of doing so based on gender within family relationships constituted on marriage or blood to the fourth degree or whoever is legally included in the family, which may harm an individual physically, sexually or psychologically and deprive his/her freedom and liberties.

Loven angir videre en rekke eksempler på handlinger som faller inn under vold i nære relasjoner, hvorav en rekke er sammenfallende med former for æresrelatert vold gjengitt under punkt 2.3, herunder vold, trusler, hets, tvangsgifte, tvungen skilsmisse og vold som leder til selvmord (Act No. 8 2011, artikkel 2, nr. 1).

5 Motvirkende tiltak og beskyttelse

Kilder viser som vi skal se i det følgende til en rekke forhold som i sum tilsier at den reelle tilgangen til myndighetsbeskyttelse for personer som er utsatt for æresrelatert vold er svært lav, både i KRI og i Irak for øvrig. Tilsvarende melder flere kilder at myndighetenes vilje og evne til å straffeforfølge personer som mistenkes å stå bak æresrelatert vold er svært begrenset. Dette kommer i tillegg til at lovverket i Irak foruten KRI anser æresmotiv som en formildende omstendighet, som beskrevet ovenfor.

5.1 Myndighetsbeskyttelse og evne/vilje til å etterforske og straffeforfølge æresrelatert vold

Kilder melder at politi og rettsvesen i Irak utenom KRI i liten grad viser vilje og/eller evne til å gi beskyttelse til personer som er utsatt for æresrelatert vold, eller til å straffeforfølge de som antas å stå bak trusler og/eller vold. Miriam Puttick skriver følgende i en rapport fra 2015 (Puttick 2015, s. 27):

As a general rule, [honor] crimes go unreported and unprosecuted and are seen by the police and judicial authorities as falling within the responsibility and discretion of male family members. Very few such cases make it to court, and when they do, perpetrators are often acquitted or given very light sentences.

Dette bekreftes langt på vei av FN-operasjonen i Irak, UNAMI, som skriver følgende i en rapport om menneskerettigheter i Irak i 2017 (UNAMI 2018, s. 11):

There is also reluctance among law enforcement agencies to effectively, promptly, thoroughly, independently and impartially investigate such crimes [honor crimes] or to hold perpetrators accountable as in many cases these issues are considered to be internal to the family and not the responsibility of law enforcement to address.

Den irakiske sivilsamfunnsorganisasjonen al-Amal m.fl. skriver i en studie fra 2020 at informanter også påpeker at politiet har lav kompetanse hva angår vold mot kvinner, og at evnen til å gjennomføre en ordentlig etterforskning er begrenset (Iraqi al-Amal Association, Pax & Impunity Watch 2020, s. 51-52).

Organisasjonen peker i samme studie på at dommere ofte selv er påvirket av eller støtter æresbaserte normer, noe som kan påvirke behandlingen av denne type saker i rettsvesenet (Iraqi al-Amal Association, Pax & Impunity Watch 2020, s. 53-54). En artikkel fra Reuters fra 2012 antyder videre at politiske partier og grupper kan gripe inn i og påvirke utfallet av rettsprosesser i æresrelaterte saker (Kami & Bayoumy 2012).

KRI

Politiske myndigheter i KRI har ved flere anledninger fordømt æresrelatert vold i klare ordelag, og både statsminister Masrour Barzani og visestatsminister Qubad Talabani har slått fast at det ikke finnes noen ære i «æresvold», og at fenomenet må bekjempes (Bindel 2021; Masrour Barzani 2021; Shakir 2022).

Myndighetene i KRI har også gjort lovmessige endringer, som beskrevet ovenfor, samt opprettet et eget direktorat for bekjempelse av vold mot kvinner og familier (Directorate for Combatting Violence Against Women and Families, kjent som DCVAW) (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 16). Kvinner kan rapportere hendelser til direktoratet, som opererer en 24-timers hjelpelinje (Office of the Prime Minister of the Kurdistan Regional Government 2021). I 2021 lanserte direktoratet en egen app som skal gjøre det enklere for kvinner å søke hjelp og rådgivning (Moussa 2021).

Samtidig melder flere kilder at myndighetens evne og vilje til å gi beskyttelse og/eller etterforske og straffeforfølge tilfeller av æresrelatert vold er begrenset. Hague et. al. skriver følgende i en studie fra 2013 (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 390):

The findings of this study show, though, that responses by state bodies in the Region continue usually to be poor. Within the criminal justice system, for example, the police, and also legal representatives, in Kurdistan often do little and blame each other for the lack of rigorous investigation and poor judicial practice that impact many cases. As a result, conviction rates in HBV cases are low, and many alleged murderers escape prosecution altogether.

Dette bekreftes langt på vei av Miriam Puttick, som skriver at rettsvesenet er ute av stand til å forhindre kriminalitet mot kvinner og at æresbegrepet fortsatt er relevant som en faktor som rettferdiggjør vold (Puttick 2015, s. 29). Puttick viser videre til at tradisjonelle normer og stammenes mekling ofte spiller en viktigere rolle enn rettsvesenet (se også punkt 5.3), særlig på landsbygda, noe også Begikhani slår fast i kapittelet referert til tidligere (Begikhani 2005, s. 220; Puttick 2015, s. 29).

Kilder gjengitt i Landinfo og Utlændingsstyrelsens rapport fra 2018 bekrefter dette bildet, og viser til at dette skyldes flere forhold: manglende kompetanse og bevissthet, mangel på utstyr, manglende vilje hos pårørte til å føre saker for retten, og personer med gode kontakters mulighet til å unndra seg rettsforfølgelse (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 40, 59).

En relatert problemstilling er ifølge Hague et. al. at politi og rettsvesen ofte blir utsatt for betydelig press fra familienettverk og lokalsamfunn, som vil kunne påvirke utfallet i slike etterforskninger/saker (Hague, Gill & Begikhani 2013, s. 390). I en artikkel publisert av Rudaw i 2021 vises det til en konkret sak hvor en kvinne søkte beskyttelse fra sin ektemann og hans familie ved et krisesenter, men hvor ektemannen allikevel lykkes i å trenge seg inn på krisesenteret etter å ha hevdet å ha gode forbindelser til det styrende partiet KDP (Jangiz 2021).

5.2 Krisesentre og tilfluktsleiligheter

Krisesentre og tilfluktsleiligheter er et kontroversielt tema i Irak foruten KRI. I kontrast til i Kurdistanregionen finnes det ingen lov mot vold i nære relasjoner i det føderalt styrte Irak. Et utkast til en slik lov ble lagt frem i 2013/2014, men dette har møtt sterk motstand, og er enda ikke vedtatt. Lovforslaget tar til orde for at også private organisasjoner skal kunne drive krisesentre, men dette har blitt avvist (Ali 2019; Foltyn 2021; Sakr 2013).

Per i dag tolker føderale myndigheter det eksisterende lovverket slik at kun staten har lov til å drive krisesentre (Ali 2019; Davis 2018). Enkelte private organisasjoner har like fullt operert slike sentre, men har da møtt motstand fra myndighetene, og sentre skal også ha blitt utsatt for angrep fra væpnede grupper (Davis 2018; Foltyn 2021; OWFI et al. 2017). Kapasiteten ved disse sentrene later til å være svært begrenset.

Det amerikanske utenriksdepartementet skriver imidlertid i sin rapport om menneskehandel for 2021 at myndighetene nå skal ha inntatt en mer positiv holdning til privat drevne krisesentre. Myndighetene skal ha henvist personer til privat drevne sentre, og skal også samarbeide med en ikke-statlig organisasjon om trening av personell til et statlig drevet krisesenter (U.S. Department of State 2021a, s. 298). Noen lov som sanksjonerer privat drevne sentre er enda ikke vedtatt, men det later altså til at myndighetene stilltiende godtar praksisen.

Det amerikanske utenriksdepartementet referer i sin rapport vekselvis til senter og sentre (i flertall), men sier innledningsvis at det finnes ett statlig drevet krisesenter utenfor KRI (U.S. Department of State 2021a, s. 298). Også FNs befolkningsfond viser til at det kun finnes ett senter utenfor KRI, i Bagdad, og at dette har kapasitet til å hjelpe 80 kvinner (UNFPA 2019). Al Jazeera skriver i en artikkel fra 2021 at man kun kan få tilgang til senteret gjennom en rettskjennelse, noe som i praksis forhindrer mange kvinner fra å få tilgang (Foltyn 2021).

Sentrene referert til ovenfor, både det offentlige og de private, er tilgjengelige for kvinner, eventuelt med barn. Tilsvarende tilbud eksisterer så langt Landinfo har kunnet finne ikke for menn. Iraqueer, en LHBT+-organisasjon drevet av irakere i diasporaen, opplyser imidlertid på sine hjemmesider at organisasjonen driver hemmelige tilfluktsleiligheter i Irak (Iraqueer u.å.). Landinfo antar at disse også kan benyttes av menn, men organisasjonen oppgir naturlig nok ikke ytterligere detaljer på sin hjemmeside. Gitt organisasjonens fokus og hvor sensitivt temaet er i Irak, vil et slikt tilbud i praksis være utilgjengelig for de fleste.

KRI

I Kurdistan regionen finnes det ifølge FNs befolkningsfond fire krisesentre; ett i Duhok med kapasitet til å ta imot 40 kvinner, ett i Erbil med kapasitet til å ta imot 20 kvinner, ett i Sulaimaniyya med kapasitet til å ta imot 40 kvinner, og ett i Germian (i Sulaimaniyya-provinsen) med kapasitet til å ta imot 20 kvinner. Ved sistnevnte kan kvinner være i opp til 72 timer, ifølge samme kilde (UNFPA 2019).

Landinfo og Den danske udlændingsstyrelsen bekrefter dette, og viser til at sentrene i provinshovedstedene i Duhok, Erbil og Sulaimaniyya opereres av Ministry of Labour and Social Affairs. Det siste senteret er ifølge Landinfo privat drevet (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 18, 33).

Landinfo og Den danske udlændingsstyrelsen skriver videre at man i utgangspunktet trenger en rettskjennelse for å få tilgang til sentrene, men at denne i krisetilfeller kan utstedes i ettertid. Videre kan man ikke forlate sentrene uten en rettskjennelse. Kvinner vil typisk tilbringe noen måneder ved sentrene, men vil ofte måtte returnere til familien når man forlater senteret (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 18-19).

En artikkel publisert av Al Jazeera i 2016 viser til et konkret tilfelle hvor en kvinne tilbrakte ni måneder ved et krisesenter i KRI, for så å returnere til familien hun i utgangspunktet flyktet fra (Parvaz 2016).

Landinfo viser i sin rapport videre til at en kvinnes familie kan gis eller tvinge seg til tilgang til kvinnen når hun er ved et krisesenter, også selv om hun motsetter seg dette (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 18). I en artikkel publisert av Rudaw i 2021 omtales en konkret sak hvor dette var tilfellet (Jangiz 2021).

I sum foreligger det dermed et svært begrenset tilbud for kvinner i det føderalt styrte Irak, og et noe større men stadig begrenset tilbud i KRI. I begge tilfeller fordrer tilgang til sentrene en rettskjennelse, noe som igjen fordrer en politianmeldelse fra kvinnen. Dette vil ofte kunne være vanskelig fordi gjerningspersonene er ens egen familie, og fordi det vil kunne bety at en utsetter seg selv for ytterligere fare. For menn finnes det ikke noe åpent eller offentlig sanksjonert tilbud, men det later til at hemmelige tilfluktsleiligheter finnes, dog i ekstremt begrenset omfang.

5.3 Mekling og konfliktdempende mekanismer

Landinfo skriver i rapporten publisert med Den danske udlændingsstyrelsen i 2018 at stammeråd i KRI kan gripe inn for å løse æresrelaterte konflikter, og at mange familier foretrekker dette. Beslutningene disse rådene fatter kan imidlertid innebære ulike former for æresrelatert vold, så som tvangsgifte, tvungen skilsmisse, vold og/eller drap (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 19-20).

Dette bekreftes av både Bobseine (2019), som skriver om Irak som helhet, og Begikhani (2005), som skriver spesifikt om KRI, som beskrevet under punkt 2.1.1.

Landinfo viser videre til at de styrende partiene i KRI opererer meklingskomiteer både i byer og i rurale områder, men at disse nå har mindre innflytelse enn hva de tidligere har hatt (The Danish Immigration Service & Landinfo 2018, s. 20).

Skriftlige kilder

- Abed, A. (2020, 8. juli). Violence Against Women in Iraq: Between Practice and Legislation. *LSE Middle East Centre Blog* [Blogginnlegg]. Tilgjengelig fra <https://blogs.lse.ac.uk/mec/2020/07/08/violence-against-women-in-iraq-between-practice-and-legislation/> [lastet ned 20. januar 2021].
- Abu-Lughod, Lila (1986). *Veiled Sentiments. Honor and poetry in Bedouin society*. Berkeley & London: University of California Press.
- Act No. 8 (2011, 21. juni). *The Act of Combating Domestic Violence in Kurdistan Region Iraq*. Tilgjengelig fra https://govkrd.b-cdn.net/OtherEntities/High%20Council%20of%20Women%20Affairs/English/Publications/Laws/2.%20Act%20no.%208%20from%202011_%20The%20Act%20of%20Combating%20Domestic%20Violence%20in%20Kurdistan%20Region%20of%20Iraq.pdf [lastet ned 24. november 2020].
- AFP (2019, 18. april). In Iraq, tribal traditions rob women, girls of rights. *France24*. Tilgjengelig fra <https://www.france24.com/en/20190418-iraq-tribal-traditions-rob-women-girls-rights> [lastet ned 13. januar 2021].
- Ali, Zahra (2019). Feminist Activisms in Post-Da'esh Iraq. *Pomeps Studies*, (35), 85-89. Tilgjengelig fra https://pomeps.org/wp-content/uploads/2019/10/POMEPS_Studies_35.1.pdf [lastet ned 3. februar 2022].
- Arango, T. (2012, 6. juni). Where Arranged Marriages Are Customary, Suicides Grow More Common (Published 2012). *The New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2012/06/07/world/middleeast/more-suicides-in-iraq-region-where-arranged-marriage-is-common.html> [lastet ned 7. desember 2020].
- Bassem, Wassim (2013, 11. oktober). In Iraq, Honor Crimes Spread to Cities. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2013/10/iraq-honor-crimes-increase.html> [lastet ned 28. desember 2021].
- Bates, Daniel G. & Rassam, Amal (2001). *Peoples and cultures of the Middle East* (2. utg.). New Jersey: Prentice Hall.
- Begikhani, Nazand (2005). Honour-based violence among the Kurds: The case of Iraqi Kurdistan. I: Welchman, Lynn & Hossain, Sara (Red.), *"Honour": Crimes, paradigms, and violence against women* (s. 209-229). New York: Zed Books.
- Bindel, Julie (2021, 8. mars). 'As if she had never existed': The graveyards for murdered women. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/features/2021/3/8/as-if-she-had-never-existed-the-graveyards-for-murdered-women> [lastet ned 28. desember 2021].
- Bobseine, H. (2019, 7. november). *Tribal Justice in a Fragile Iraq*. Washington D.C.: The Century Foundation. Tilgjengelig fra <https://tcf.org/content/report/tribal-justice-fragile-iraq/> [lastet ned 30. oktober 2020].
- Chulov, Martin (2014, 19. november). Iraqi government 'likely complicit' in persecution of LGBT community. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/militia-lgbt-iraq-report-gay-lesbian-persecution> [lastet ned 22. desember 2021].

- The Danish Immigration Service & Landinfo (2018, 9. november). *Kurdistan Region of Iraq (KRI): Women and men in honour-related conflicts*. København: The Danish Immigration Service. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/5beacadd4.html> [lastet ned 2. desember 2020].
- Davis, Lisa (2018). Countering Iraq's Anti-Shelter Policy in the Islamic State Era. *The Journal of International Affairs*. Tilgjengelig fra <https://jia.sipa.columbia.edu/countering-iraq%E2%80%99s-anti-shelter-policy-islamic-state-era> [lastet ned 3. februar 2022].
- Dayan, Hava (2019). Female Honor Killing: The Role of Low Socio-Economic Status and Rapid Modernization. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19-20). <https://doi.org/10.1177/0886260519872984> Tilgjengelig fra <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886260519872984?journalCode=jiva> [lastet ned 18. januar 2022].
- Dodd, Peter (1973). Family Honor and the Forces of Change in Arab Society¹. *International Journal of Middle East Studies*, 4(1), 40-54. Tilgjengelig fra <https://www.jstor.org/stable/162224> [lastet ned 2. september 2021].
- Finnish Immigration Service (2018, 11. desember). *Tribal justice and expulsion from a tribe in Iraq*. Helsinki: Finnish Immigration Service. Tilgjengelig fra Landdatabasen [lastet ned 13. januar 2021].
- Foltyn, Simona (2021, 12. februar). Iraqi women struggle to escape abuse as domestic violence rises. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/features/2021/2/12/iraqi-women-struggle-to-escape-abuse-as-domestic-violence-rises> [lastet ned 3. februar 2022].
- Fosshagen, Kjetil (sist oppdatert 2. oktober 2020a). *Ære*. Oslo: SNL. Tilgjengelig fra <https://snl.no/ære> [lastet ned 30. august 2021].
- Fosshagen, Kjetil (sist oppdatert 17. november 2020b). *Æresdrap*. Oslo: SNL. Tilgjengelig fra <https://snl.no/æresdrap> [lastet ned 24. august 2021].
- Gill, Aisha (2006). Patriarchal Violence in the Name of 'Honour.'. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 1(1). [lastet ned 24. august 2021].
- Gill, Aisha (2014, 4. juni). Enough is enough: Putting an end to "honour"-based violence against women and girls. *New Statesman*. Tilgjengelig fra <https://www.newstatesman.com/world/2014/06/enough-enough-putting-end-honour-based-violence-against-women-and-girls> [lastet ned 25. oktober 2021].
- Government of Iraq & UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2020). *The National Strategy to Combat Violence against Women and Girls 2018-2030*. Bagdad: UNFPA Iraq. Tilgjengelig fra <https://iraq.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/the-national-strategy-to-combat-violence-against-women-and-girls-2018-2030.pdf> [lastet ned 14. januar 2022].
- Hague, Gill; Gill, Aisha K & Begikhani, Nazand (2013). 'Honour'-based violence and Kurdish communities: Moving towards action and change in Iraqi Kurdistan and the UK. *Journal of Gender Studies*, 22(4), 383-396. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/09589236.2012.708825> [lastet ned 24. august 2021].
- Hawramy, Fazel (2017, 12. juli). Buried alive by her family, Iraqi woman fears for her life as murders go unpunished. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-iraq-women-murder-idUSKBN19X2MN> [lastet ned 28. desember 2021].

- HRW, dvs. Human Rights Watch (2009a, 19. august). *Anti-Gay Gangs Terrorize Iraq*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/node/237577/printable/print> [lastet ned 22. desember 2021].
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2009b, 17. august). *"They Want Us Exterminated". Murder, Torture, Sexual Orientation and Gender in Iraq*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/report/2009/08/17/they-want-us-exterminated/murder-torture-sexual-orientation-and-gender-iraq> [lastet ned 20. desember 2021].
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2010, juni). *"They Took Me and Told Me Nothing". Female Genital Mutilation in Iraqi Kurdistan*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/reports/wrd0610webwcover.pdf> [lastet ned 24. januar 2022].
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2016, 18. august). *Iraq: Cleric's Call Against Anti-LGBT Violence*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2016/08/18/iraq-clerics-call-against-anti-lgbt-violence> [lastet ned 22. desember 2021].
- Hunersen, K.; Robinson, W.C.; Krishnapalan, N. & Metzler, J (2020, 15. desember). *Child Marriage in Humanitarian Settings in the Arab States Region: Study results from Djibouti, Egypt, Kurdistan Region of Iraq and Yemen*. New York: Women's Refugee Commission. Tilgjengelig fra <https://s33660.pcdn.co/wp-content/uploads/2020/12/Child-marriage-Arab-states-synthesis-report-FINAL.pdf> [lastet ned 14. januar 2021].
- Iraqi al-Amal Association; Pax & Impunity Watch (2020). *Sexual and Gender-Based Violence in Iraq 2003 - 2018. A Mapping Report*. Bagdad: Iraqi al-Amal Association. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ResearchReport_Mapping_SGBV_Iraq_2020_English.pdf [lastet ned 19. januar 2022].
- Iraqi Penal Code (1969, juli). *Iraqi Penal Code (lov nr. 111)*. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/452524304.html> [lastet ned 19. januar 2022].
- Iraqueer (2021, 10. september). You're not alone in this: world suicide prevention day. *Iraqueer* [Blogg]. Tilgjengelig fra <https://www.iraqueer.org/blog/youre-not-alone-in-this-world-suicide-prevention-day> [lastet ned 20. desember 2021].
- Iraqueer (u.å.). *Projects*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqueer.org/projects.htm> [lastet ned 4. februar 2022].
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2016, 15. februar). *Iraq: Honour-based violence in the Kurdistan region; state protection and support services available to victims*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/56d7f9974.html> [lastet ned 22. desember 2021].
- Jangiz, Khazan (2021, 17. april). Kurdistan Region not safe as long as women at risk: activist. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/170420216> [lastet ned 23. desember 2021].
- Kami, Aseel & Bayoumy, Yara (2012, 6. mars). "Honor killings" require tougher laws, say Iraqi women. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-iraq-women-idUSTRE82510920120306> [lastet ned 20. desember 2021].
- KRSO, dvs. Kurdistan Regional Statistics Office; UNFPA, dvs. United Nations Population Fund & IOM, dvs. International Organization for Migration (2018, 13. september). *Demographic Survey Kurdistan Region of Iraq*. Bagdad: IOM. Tilgjengelig fra https://iraq.iom.int/files/KRSO_IOM_UNFPA_Demographic_Survey_Kurdistan_Region_of_Iraq.pdf [lastet ned 16. desember 2020].

- Landinfo (2021, 25. mars). *Irak: Ekteskap og skilsmisse i Irak (inkludert KRI)*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/03/Temanotat-Irak-Ekteskap-og-skilsmisse-inkludert-KRI-25032021-1.pdf> [lastet ned 18. januar 2022].
- Leland, John & Abdulla, Namo (2010, 20. november). A Killing Set Honor Above Love. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2010/11/21/world/middleeast/21honor.html> [lastet ned 14. januar 2022].
- Marr, P. & al-Marashi, I. (2017). *The Modern History of Iraq* (4. utg.). Boulder: Westview Press.
- Masrour Barzani, @masrour_barzani (2021, 17. april). *I'm appalled by yesterday's brutal murder of a young woman in Erbil. There is no honor in "honor" killings; it is murder, sets us back, and must end (...)*. Twitter. Tilgjengelig fra https://twitter.com/masrour_barzani/status/1383385300886376453?lang=en [lastet ned 3. februar 2022].
- Mayeda, David Tokiharu & Vijaykumar, Raagini (2016). A Review of the Literature on Honor-based Violence. *Sociology Compass*, 10(5), 353-363. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/soc4.12367> [lastet ned 24. august 2021].
- Minority Rights Group International; Ceasefire Center for Civilian Rights & Asuda for Combatting Violence Against Women (2019, 21. oktober). *Alternative report to the committee on the elimination of discrimination against women (CEDAW). Review of the periodic report on Iraq*. London: Minority Rights Group International. Tilgjengelig fra https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2019/10/CEDAW_Iraq_MRG-CC-ASUDA-2019.pdf [lastet ned 22. desember 2021].
- Moussa, Salwa (2021, 17. desember). *UNFPA, MOI KRI launch SafeYou App, helping women and girls in Kurdistan be protected from gender-based violence*. Erbil: UNFPA. Tilgjengelig fra <https://iraq.un.org/en/165825-unfpa-moi-kri-launch-safeyou-app-helping-women-and-girls-kurdistan-be-protected-gender-based> [lastet ned 3. februar].
- Neurink, Judit (2014, 26. mars). Kurdish women are victims of a legacy of violence: Prominent academic researcher Choman Hardi. *Ekurd*. Tilgjengelig fra <https://ekurd.net/mismas/articles/misc2014/3/state7859.htm> [lastet ned 20. januar].
- Office of the Prime Minister of the Kurdistan Regional Government (2021, 10. februar). *Prime Minister Masrour Barzani visits Directorate for Combatting Violence against Women and Families*. Erbil: Office of the Prime Minister of the Kurdistan Regional Government. Tilgjengelig fra <https://gov.krd/english/government/the-prime-minister/activities/posts/2021/february/prime-minister-masrour-barzani-visits-directorate-for-combatting-violence-against-women-and-families/> [lastet ned 3. februar 2022].
- Organization for Women's Freedom in Iraq (OWFI); ASUDA; MADRE; Human Rights and Gender Justice (HRGJ) Clinic, City University of New York (CUNY) School of Law; Al-Taqwa Association; Awan Organization, ... Women Organization for Legal Aid (WOLA) (2019, januar). *Gender-Based Violence and Discrimination Against Women and Girls in Iraq. A Report for the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination Against Women*. Genève: OHCHR. Tilgjengelig fra <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=7001&file=EnglishTranslation> [lastet ned 23. desember 2021].
- OutRight Action International (2014). *When Coming Out is a Death Sentence. Persecution of LGBT Iraqis*. New York: OutRight Action International. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/58c2ba784.html> [lastet ned 20. desember 2021].

- OutRight Action International & Iraqueer (2022, mars). *"I Need to be Free". What It Means to be a Queer Woman in Today's Iraq*. New York: OutRight Action International. Tilgjengelig fra https://outrightinternational.org/sites/default/files/Iraq_EnglishLowRes.pdf [lastet ned 2. mars 2022].
- OWFI, dvs. The Organization for Women's Freedom in Iraq; The Sorensen Center at the City University of New York School of Law; MADRE & WILPF, dvs. Women's International League for Peace and Freedom (2017, 13. desember). *Open Letter to the U.N. Security Council on Shelter Raids in Iraq*. New York: MADRE. Tilgjengelig fra <https://www.madre.org/press-publications/human-rights-report/open-letter-un-security-council-shelter-raids-iraq> [lastet ned 3. februar 2022].
- Parvaz, D. (2016, 7. oktober). Combating domestic violence in Iraq's Kurdish region. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/features/2016/10/7/combating-domestic-violence-in-iraqs-kurdish-region> [lastet ned 17. januar 2022].
- Puttick, Miriam (2015, november). *The Lost Women of Iraq: Family-based Violence During Armed Conflict*. London: Ceasefire Centre for Civilian Rights & Minority Rights Group. Tilgjengelig fra https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/11/MRG-report-A4_OCTOBER-2015_WEB.pdf [lastet ned 2. desember 2020].
- Ruggi, Suzanne (1998). Commodifying Honor in Female Sexuality. *Middle East Report*, (206). Tilgjengelig fra <https://merip.org/1998/06/commodifying-honor-in-female-sexuality/> [lastet ned 7. januar 2022].
- Sakr, Amal (2013, 9. desember). Iraqi government rejects plans for women's shelters. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2013/12/iraq-women-violence-shelters-government.html> [lastet ned 3. februar 2022].
- Schaer, Cathrin (2021, 29. januar). Middle East: Murdered because of Snapchat? *Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra <https://www.dw.com/en/social-media-uptick-in-honor-crime-in-middle-east/a-56370773> [lastet ned 23. desember 2021].
- Shakir, Layal (2022, 23. februar). Woman allegedly burnt alive by husband dies. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/23022022> [lastet ned 1. mars 2022].
- Sirwan, Dilan (2020, 25. november). Campaign against gender-based violence kicks off in the Kurdistan Region. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/25112020> [lastet ned 14. januar 2022].
- U.S. Department of State (2021a, juni). *2021 Trafficking in Persons Report*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/09/TIPR-GPA-upload-07222021.pdf> [lastet ned 3. februar 2022].
- U.S. Department of State (2021b, 30. mars). *Country Reports on Human Rights Practices 2020 – Iraq*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/10/IRAQ-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf> [lastet ned 14. januar 2022].
- UNAMI, dvs. United Nations Assistance Mission for Iraq (2018, 8. juli). *Report on Human Rights in Iraq. July to December 2017*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/5b6afc544.html> [lastet ned 2. februar 2022].
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2000). *Lives Together, Worlds Apart. Men and Women in a Time of Change*. New York: UNFPA. Tilgjengelig fra https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/swp2000_eng.pdf [lastet ned 17. januar 2022].

- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2017, 16. mai). *Iraq - fact sheet on gender-based violence*. Kairo: UNFPA. Tilgjengelig fra <https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20-%20Iraq%20WEB.pdf> [lastet ned 14. januar 2022].
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2019). *UNFPA-Supported Women Shelters - Offering Women a Second Chance*. Bagdad: UNFPA. Tilgjengelig fra <https://iraq.unfpa.org/en/resources/unfpa-supported-women-shelters-offering-women-second-chance> [lastet ned 3. februar 2022].
- UNGA, dvs. United Nations General Assembly, Human Rights Council (2015, 27. juli). *Technical assistance provided to assist in the promotion and protection of human rights in Iraq. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. New York: United Nations. Tilgjengelig fra https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_hrc_30_66.pdf [lastet ned 14. januar 2022].
- UNHCR, dvs. United Nations High Commissioner for Refugees (2018, 15. januar). *Tribal Conflict Resolution in Iraq*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/pdfid/5a66f84f4.pdf> [lastet ned 30. oktober 2020].
- UN Human Rights Council (2018, 5. juni). *Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions on her mission to Iraq*. New York: UN. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_38_44_Add.pdf [lastet ned 1. november 2021].
- Verdensbanken (2018). *Urban population (% of total population) - Iraq*. Washington D.C.: Verdensbanken. Tilgjengelig fra <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=IQ> [lastet ned 18. januar 2022].
- Voller, Yaniv (2014). Countering violence against women in Iraqi Kurdistan: state-building and transnational advocacy. *International Journal of Middle East Studies*, 46(2), 351-372. <https://doi.org/10.1017/S0020743814000142> [lastet ned 24. august 2021].
- Wali, Zhelwan Z. (2019, 25. november). Violence against women: KRG launches awareness campaign. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/25112019> [lastet ned 14. januar 2022].
- Wehr, Hans (1994). Cowan, J. M. (Red.), *The Hans Wehr dictionary of modern written Arabic* (4. utg.). New York: Spoken Language Services.

Muntlige kilder

- Irakisk humanitær organisasjon (2019). Intervju i Irak, 1. april 2019.